

Bedrijf in de buurt

Gerard Marlet

Wat is het belang van bedrijvigheid in de wijk voor de leefbaarheid? Om die vraag te beantwoorden is de bedrijfsdynamiek in de wijk in verband gebracht met de ontwikkeling van de leefbaarheid. Van de drie mogelijke positieve effecten van bedrijvigheid in de wijk op leefbaarheid is er maar één aan te tonen. Extra werk in de wijk heeft nauwelijks effect op de werkloosheid in die wijk zelf, en daardoor ook niet op de leefbaarheid. De vermeende ontmoetingsplekfunctie van bedrijven in de wijk is eerder negatief dan positief, omdat winkelcentra en cafés als hangplek voor overlastveroorzakende jongeren fungeren. Alleen van de sociale functie van kleine ondernemers en winkeliers in de wijk gaat een gunstig effect uit op de leefbaarheid.

1 Inleiding

Het stimuleren van de wijk economie is goed voor de leefbaarheid in de wijk. Veel beleidsmakers zijn daarvan overtuigd. Wijk economie is dan ook een belangrijke pijler in het Nederlandse wijkenbeleid. In dit onderzoek wordt de vraag beantwoord of extra bedrijvigheid in de wijk ook echt van invloed is op de leefbaarheid. En langs welke route dat dan gaat: via een lagere werkloosheid, of omdat bedrijven in de wijk een sociale functie hebben. In het onderzoek is de bedrijvendynamiek in wijken in Nederlandse steden in verband gebracht met de ontwikkeling van overlast en onveiligheid. In dit artikel worden de resultaten daarvan beschreven. Allereerst volgt een korte beschrijving van de theoretische relatie tussen bedrijvigheid en leefbaarheid. Daarna worden die relaties empirische getoetst. Het artikel sluit af met de belangrijkste conclusies en de beleidsimplicaties.

2 Achtergrond

De gedachte dat ondernemerschap en bedrijvigheid een belangrijke bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de een wijk wordt onder beleidsmakers en bedrijven breed gedragen (Aalders e.a. 2008). Ook het ministerie van Economische Zaken is daarvan overtuigd, zo blijkt uit dit ronkende citaat:

“Ondernemerschap creëert nieuwe werkgelegenheid en economische groei. Het draagt bij aan onderlinge solidariteit tussen wijkbewoners en schept nieuwe perspectieven voor individuen. Ook is ondernemerschap goed voor de integratie en arbeidsparticipatie en daarmee de emancipatie van kwetsbare groepen. Verder dragen bedrijven bij aan de leefbaarheid van een wijk door te investeren in hun pand en bedrijfsomgeving (schoon, heel en veilig) en door het leveren van voorzieningen aan bewoners” (EZ 2008).

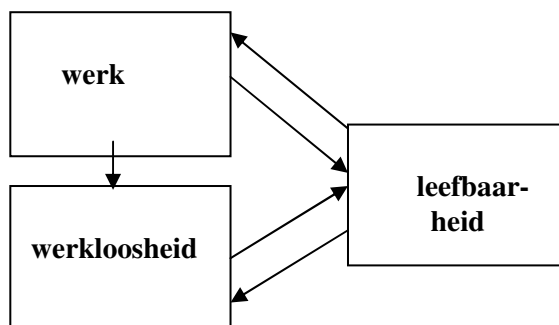
Maar is dat wel zo? Dat bedrijven in de wijk in theorie van invloed kunnen zijn op de leefbaarheid staat uitgebreid beschreven in Schutjens e.a. (2010). Zij laat zien hoe buurtbedrijven invloed kunnen hebben op ‘de ontwikkeling en het behoud van sociale bindingen en onderling vertrouwen’. Bedrijven dienen behalve als werkgever ook als ontmoetingsplekken voor buurtbewoners. Zij bieden zo, net als bijvoorbeeld scholen, de mogelijkheid voor het leggen van contacten (Verbrugge 1977; Van Meijeren e.a. 2008). Daardoor is er meer kans op het ontstaan van netwerken en sociale samenhang in de buurt (Flap en Völker 2005; Blokland 2009), en die sociale samenhang kan weer samengaan met minder problemen op het gebied van overlast en onveiligheid (Marlet en Van Woerkens 2007a). Bovendien gaat van lokale ondernemers mogelijk een sociale controlefunctie uit, waardoor ze de overlast en onveiligheid in de buurt direct reduceren (Bolt en Torrance 2005).

Maar de theoretische relatie tussen werk en leefbaarheid is veel complexer. De aanwezigheid van buurtbedrijven is in theorie niet louter positief. Ze zorgt ook voor meer bezoekers, en daarmee mogelijk voor meer overlast (Steenbeek e.a. 2009). Bovendien kunnen bedrijven in de wijk niet alleen van invloed zijn op leefbaarheid, ook het omgekeerde verband kan zich voordoen; leefbaarheidsproblemen in de wijk kunnen leiden tot het vertrek van bedrijven uit de wijk (Raspe e.a. 2010). Die leefbaarheidsproblemen in de woonomgeving verhogen ook de kans dat een inwoner van een wijk werkloos is (Marlet en Van Woerkens 2008a). Op zijn beurt leidt een hogere werkloosheid in de wijk ook weer tot meer leefbaarheidsproblemen (Marlet en Van Woerkens 2007a). Met meer werk in de wijk zou dat in theorie kunnen worden voorkomen.

Extra bedrijvigheid in de wijk kan dus langs twee wegen leiden tot een betere leefbaarheid. Direct, doordat bedrijven een bijdrage leveren aan de sociale controle en sociale cohesie in de wijk. En indirect, via een lagere werkloosheid. Figuur 1 geeft die complexe relatie tussen werk en leefbaarheid weer. Op basis van die complexe relatie kunnen drie vragen worden geformuleerd waarvan de antwoorden kunnen bijdragen aan een beter begrip over de relatie tussen werk in de wijk en leefbaarheid in wijken:

1. Zorgt extra werk in de wijk voor een hogere arbeidsparticipatie en langs die weg voor een betere leefbaarheid?
2. Dragen extra bedrijven in de wijk bij aan de sociale cohesie en controle en langs die weg voor een betere leefbaarheid?
3. Zijn specifieke bedrijven in de wijk – zoals winkels en horeca – een ontmoetingsplaats voor de inwoners van die wijk, en resulteert dat in minder overlast en minder onveiligheid?

Figuur 1 De complexe relatie tussen werk en leefbaarheid



3 Van werk naar leefbaarheid, via werkloosheid

Werkende mensen veroorzaken minder overlast en minder onveiligheid dan mensen zonder werk (Marlet en Van Woerkens 2007a). Maar betekent dat ook dat extra werk in de wijk langs die route goed is voor de leefbaarheid in diezelfde wijk? Dat is nog maar de vraag. De beschikbaarheid van werk voor de inwoners van de wijk is van invloed op de werkloosheid in de wijk. Maar dat werk hoeft zich niet per se in de wijk zelf te bevinden. Van de banen die geschikt en bereikbaar zijn voor een inwoner van een wijk bevindt zich gemiddeld slechts één procent in die wijk zelf (Marlet en

Van Woekens 2008a). De kans dat een extra baan in de wijk leidt tot een afname van de werkloosheid in die wijk, en als gevolg daarvan een verbetering van de leefbaarheid, is dan ook verwaarloosbaar klein. Het is dus niet te verwachten dat een toename van de werkgelegenheid in de wijk significant samenhangt met de afname van werkloosheid in die wijk. Van een indirecte relatie tussen werk en leefbaarheid zal waarschijnlijk dan ook geen sprake zijn. De hoop voor de wijk economie is vooral gevestigd op het idee dat werk in de wijk op een andere manier, rechtstreeks, van invloed is op de leefbaarheid in die wijk.

4 Van werk naar leefbaarheid

Is een nieuw kantoorpand in een probleemwijk goed voor de leefbaarheid? Levert het initiatief van een winkelketen om in een aandachtswijk een filiaal te openen iets op voor die wijk? Is het stimuleren van ondernemerschap onder allochtonen zinvol? Om die vragen te kunnen beantwoorden zijn bestaande leefbaarheidsmodellen verrijkt met indicatoren die iets zeggen over de bedrijfsdynamiek in de wijk.

De basis voor de empirische analyses vormen modellen waarmee de verschillen in de (ontwikkeling van) overlast en onveiligheid in de wijken werden verklaard uit verschillende kenmerken van die wijken (Marlet e.a. 2007a en 2009). Uit die analyses bleek al dat leefbaarheidsproblemen in een wijk in belangrijke mate verklaard kunnen worden uit de bevolkingssamenstelling van die wijk. Wijken met een hoge langdurige werkloosheid en jeugdwerkloosheid, veel Marokkanen en Antillianen, veel jongeren, weinig ouderen en gezinnen met kinderen, bleken over het algemeen meer last te hebben van overlast en onveiligheid.

De laatste jaren is de leefbaarheid in de meeste wijken in Nederland echter alweer flink verbeterd. Vooral wijken waar het rond de eeuwwisseling slecht ging hebben zich de laatste jaren fors weten te verbeteren (Leidelmeijer e.a. 2009), onder andere door herstructurering van die wijken (Marlet e.a. 2009). Opmerkelijk is dat wijken met veel hoogbouw of woonerven significant minder zijn verbeterd dan andere wijken. Ook in wijken die het aantal Marokkanen en Antillianen onder de bevolking zagen toenemen, en/of het aantal ouderen of gezinnen met kinderen zagen afnemen, is de leefbaarheid in relatieve zin verslechterd.

Om het effect van bedrijvigheid in de wijk op leefbaarheid te meten is de bedrijfsdynamiek in de wijk met die modellen in verband gebracht met de ontwikkeling van de mate van overlast en onveiligheid. Als indicatoren voor bedrijfsdynamiek zijn gebruikt: het aantal bedrijfsvestigingen, de toe-

name van het aantal vestigingen, het aantal verhuizingen, het aantal starters en het aantal beëindigingen. Binnen die bedrijfsdynamiek zijn detailhandel, winkels en cafés (ontmoetingsplaatsen) als aparte indicator opgenomen, omdat daarvan meer effect op de sociale cohesie en sociale controle in de wijk verwacht wordt dan van grote kantoren.

Informatie over banen en bedrijven(dynamiek) is verkregen uit het vestigingenregister van het Landelijk Informatie Systeem Arbeidsorganisaties (LISA), de gekoppelde jaargangen van 1999 tot en met 2006. Dit bestand bevat gegevens over iedere vestiging in Nederland waar in de periode 1999-2006 betaald werk werd verricht, waarbij gegevens over de sector, aantal banen, en het adres bekend is. Het vestigingenregister is eerder longitudinaal gemaakt. Dit maakt het mogelijk bedrijven door de tijd te volgen, waaraan bedrijfsdemografische veranderingen (oprichting, opheffing, verhuizing) kunnen worden ontleend. Voor een uitgebreide toelichting op de totstandkoming van het LISA-bestand (koppeling van bestanden, definitie van een baan, betrouwbaarheid, etc.) wordt verwezen naar Van Oort e.a. (2007). Voor een uitgebreide beschrijving van de in de modellen gebruikte controlevariabelen zie Marlet e.a. (2007a en 2009).

Om te voorkomen dat de omgekeerde causaliteit (van leefbaarheid naar bedrijfsdynamiek) de interpretatie van de uitkomsten uit het onderzoek al te zeer bemoeilijkt, is ervoor gekozen om de bedrijfsdynamiek tussen 1999 en 2001 in verband te brengen met de ontwikkeling van de leefbaarheid in de periode daarna, van 2001 tot en met 2008. Daarmee zijn twijfels over de richting van de causaliteit echter niet voor honderd procent weggenomen; het is immers denkbaar dat de bedrijfsdynamiek door de tijd niet veel varieert. Bij de interpretatie van de uitkomsten uit de modelschattingen moet daarmee rekening gehouden worden.

De uitkomsten van de modelschattingen staan in Tabel 1. In de tabel zijn de indicatoren voor bedrijfsdynamiek onderverdeeld in 'werkgelegenheid in de wijk', 'bedrijven in de wijk' en 'winkels in de wijk'. Tevens is het verband tussen de ontwikkeling van de werkloosheid in de wijk en de ontwikkeling van de leefbaarheid opnieuw getoetst. De tweede tabel laat de resultaten uit de modelschattingen met de afzonderlijke indicatoren voor overlast en onveiligheid zien.

Tabel 1 Veranderingen in overlast en onveiligheid verklaard (OLS schattingen)

Ontwikkeling op de index overlast & onveiligheid, 2001-2007				
	Alle wijken	Zonder binnenstad	Pure woonwijken	Aandachtswijken
A. Werk in de wijk				
1. (Extra) werkgelegenheid in de wijk				
Werkgelegenheidsquote	–	–	–	–
Toename werkgelegenheid	–	–	–	–
2. (Extra) bedrijven in de wijk				
Bedrijfsquote	–	–	–	–
Toename vestigingen	–	–	–	–
Bedrijfsoprichtingen (excl. cons. diensten)	1,2*** (0,43)	1,9*** (0,41)	–	–
Beëindigingen (excl. cons. diensten)	–	–	–	–
Vestigers (excl. cons. diensten)	–	–	–	–
Vertrekkers (excl. cons. diensten)	–	–	–	–
3. (Extra) winkels in de wijk				
Oprichtingen (cons. diensten)	–4,0** (1,56)	–7,0*** (1,61)	–	–5,9** (2,97)
Beëindigingen (cons. diensten)	0,06* (0,033)	0,07** (0,033)	–	0,2*** (0,076)
Vestigers (cons. diensten)	–	–	–	–
Vertrekkers (cons. diensten)	–	–	–	–
Cafés	3,7* (2,22)	6,1** (3,10)	–	19,0*** (12,75)
Winkelcentra	0,0002*** (0,00006)	0,0003*** (0,00006)	0,0002** (0,00008)	0,0003*** (0,00010)
B. Werkloosheid				
Toename langdurige werkloosheid	0,6*** (0,20)	0,6*** (0,21)	0,8*** (0,26)	1,0*** (0,35)
C. Controlevariabelen				
Mate van overlast en onveiligheid (2001)	–0,3*** (0,021)	–0,3*** (0,022)	–0,2*** (0,029)	–0,4*** (0,083)
Bouwperiode 1975-1985	0,01*** (0,0034)	0,01*** (0,0035)	0,02*** (0,005)	–0,02*** (0,006)
Percentage hoogbouw	0,0003*** (0,00006)	0,0003*** (0,00006)	0,0004*** (0,00008)	0,0008*** (0,00024)
Toename Antillianen	1,01*** (0,020)	0,97*** (0,020)	0,4 (0,28)	–
Toename Marokkanen	0,4*** (0,093)	0,4*** (0,096)	0,4*** (0,097)	–
Toename jongeren 0-9 jaar	–0,8*** (0,085)	–0,8*** (0,086)	–0,8*** (0,13)	–
Toename ouderen 65+	–0,2*** (0,080)	–0,2*** (0,081)	–0,8*** (0,12)	–
Omvang steekproef	724	685	372	83
Verklaringskracht (Adj. R ²)	0,36	0,36	0,31	0,43

Alle variabelen zijn gemeten op 4-positie postcode-niveau. De verklarende variabelen aan het begin van de periode: 2001, gemiddelde 1999-2001 of toename 1999-2001.

Notatie: coëfficiënt (standaardfout). ***: 1-procent significantieniveau, **: 5-procent significantieniveau, *: 10-procent significantieniveau.

Tabel 2 Welke overlast en veiligheid?

Ontwikkeling op categorieën overlast & onveiligheid, 2001-2006				
	Overlast	Verloedering	Diefstal	Geweld
A. Werk in de wijk				
1. (Extra) werkgelegenheid in de wijk				
Werkgelegenheidsquote	-	-	-	-
Toename werkgelegenheid	-	-	-	-
2. (Extra) bedrijven in de wijk				
Bedrijfsquote	-	-	-	-
Toename vestigingen	-	-	-	-
Oprichtingen (excl. cons. diensten)	2,1*** (0,53)	1,7*** (0,58)	0,7** (0,28)	-
Beëindigingen (excl. cons. diensten)	-	-	-	-
Vestigers (excl. cons. diensten)	-	-	-	-
Vertrekkers (excl. cons. diensten)	-	-	-	-
3. (Extra) winkels in de wijk				
Oprichtingen (cons. diensten)	-7,4*** (2,19)	-5,0** (2,12)	-4,3*** (1,06)	-
Beëindigingen (cons. diensten)	-	0,1** (0,049)	-	-
Vestigers (cons. diensten)	-	-	-	-
Vertrekkers (cons. diensten)	-	-	-	-
Cafés	8,6** (3,08)	-	2,4*** (1,37)	8307,1*** (3731,9)
Winkelcentra	0,0003*** (0,00008)	0,0002** (0,00008)	0,0002** (0,00005)	-
B. Werkloosheid				
Toename jeugdwerkloosheid	0,3*** (0,11)	-	-	-
Toename langdurige werkloosheid	-	0,5* (0,28)	0,2* (0,13)	-
C. Controlevariabelen				
Aanvangsniveau in 2001	-0,2*** (0,019)	-0,2*** (0,023)	-0,5*** (0,033)	-0,3*** (0,077)
Bouwperiode 1975-1985	-	0,02*** (0,0058)	-	-8,9* (4,56)
Percentage hoogbouw	0,0003*** (0,00007)	0,0004*** (0,00009)	0,0001** (0,00004)	-
Toename Antillianen	1,2*** (0,27)	0,9*** (0,29)	0,3** (0,11)	-
Toename Marokkanen	-	0,6*** (0,14)	-	608,1*** (143,96)
Toename jongeren 0-9 jaar	-0,8*** (0,10)	-1,0*** (0,13)	-0,09* (0,044)	-
Toename ouderen 65+	-0,3*** (0,09)	-0,2* (0,12)	-	-
Omvang steekproef	685	685	685	686
Verklaringskracht (Adj. R ²)	0,24	0,23	0,42	0,27

Alle variabelen zijn gemeten op 4-positie-postcodeniveau. De verklarende variabelen aan het begin van de periode: 2001, gemiddelde 1999-2001 of toename 1999-2001. Notatie: coëfficiënt (standaardfout). De modelspecificaties hebben betrekking op de steekproef stedelijke woonwijken exclusief binnenstad.

Extra bedrijven en werkgelegenheid in de wijk hebben gemiddeld genomen niet geleid tot een afname van de problemen in die wijk op het gebied van overlast en onveiligheid (zie Tabel 1). Het aantal nieuwe oprichtingen tussen 1999 en 2001 correleert zelfs positief met de ontwikkeling van overlast en onveiligheid tussen 2001 en 2007. Dit betekent dat nieuwe bedrijven in de wijk juist ook de overlast en onveiligheid vergroten. Dat kan komen doordat extra bedrijven in de buurt ook extra overlast, inbraken etc. aantrekken. Maar het kan ook komen omdat allochtonen over het algemeen vaker een bedrijf oprichten, waardoor in buurten met meer allochtonen meer bedrijven worden opgericht, terwijl in buurten met meer allochtonen de laatste jaren ook de overlast en onveiligheid meer is toegenomen (of minder is afgenomen).

Wat betekent dit resultaat voor de goede bedoelingen van winkelketens en vele anderen die zich bezighouden met de wijkeconomie? Dat een winkel niet werkt voor de wijk, alle goede bedoelingen ten spijt? De bedoeling van veel wijkeconomieprojecten is om meer werkgelegenheid in de probleemwijken te krijgen, om daarmee de werkloosheid te verlagen, en de leefbaarheid te vergroten. Extra werkgelegenheid in de wijk helpt een werkloze inwoner van die wijk bijna nooit aan een baan.

Bij de nieuwe winkel in de probleemwijk werken naar verwachting mensen uit de wijk die zonder die winkel ook werk hadden (gehad). Voor de werkloosheid en de leefbaarheid in de wijk leveren dergelijke initiatieven dan niets op. Dat zou alleen zo zijn als een winkelketen tegelijkertijd gedwongen zou worden om langdurig werklozen uit de probleemwijk in dienst te nemen. Maar daarvoor hoeft die vestiging van deze keten niet in de wijk zelf te liggen. Die mensen kunnen net zo goed – of wellicht zelfs beter – bij een filiaal elders in de stad aan het werk worden geholpen.

Dan zouden tevens de negatieve effecten van een extra supermarkt in een probleemwijk worden voorkomen. Supermarkten zijn in theorie immers niet alleen in positieve, maar ook in negatieve zin een ontmoetingsplek voor de wijk. Uit de analyses blijkt dat dit negatieve aspect de bovenaan voert: de aanwezigheid van winkels voor dagelijkse boodschappen in de buurt van veel jongeren tussen 10 en 19 jaar hangt significant samen met een toename van overlast en onveiligheid in de buurt. Dat effect komt op het conto van overlast en diefstal (zie Tabel 2). Ook rond cafés is de overlast en onveiligheid de laatste jaren significant meer toegenomen, met name door extra overlast, geweld en diefstal.

Die negatieve samenhang verdwijnt in de steekproef van pure woonwijken. Dat betekent dat het effect zich voordoet in gemengde wijken, inclusief een ‘bedrijfsterrein’, waaronder ook winkelcentra vallen. Dat ondersteunt de veronderstelling dat het hier vooral gaat om de grotere winkelcentra en supermarkten, en niet om de kleine bakker en slager op de

hoek. Kennelijk fungeren die winkelcentra in toenemende mate als hangplek voor overlastgevende jongeren. Het is effectiever om (problemen veroorzakende) jongeren een baan (waar dan ook) te geven, dan een extra plek in de wijk om problemen te veroorzaken.

Naast het negatieve effect van de aanwezigheid van winkelcentra en cafés op de ontwikkeling van de leefbaarheid in wijken, is de oprichting van nieuwe bedrijven in de consumentendiensten (vooral detailhandel) tussen 1999 en 2001 gunstig geweest voor de ontwikkeling van de leefbaarheid (zie Tabel 1). Zowel overlast, verloedering als diefstal zijn daarna afgenomen (zie Tabel 2). Kennelijk is de sociale controlefunctie van extra winkeliers in de wijk wel goed voor de wijk: ‘de winkelier veegt zijn stoepje schoon’.

Opmerkelijk is het dat de oprichting wel, maar de vestiging van detailhandel niet samenhangt met een verbetering van de leefbaarheid in de wijk. De reden daarvoor zou kunnen zijn dat de meeste oprichtingen (‘vanuit huis’) worden gedaan door ondernemers die al binding hadden met de wijk. En dat juist die nieuwe ondernemers die uit de wijk zelf ‘voortkomen’ een sociale controlefunctie hebben. Een verhuizend bedrijf of een nieuw filiaal van een grote winkelketen heeft die functie naar verwachting niet of minder. En bovendien keert zo’n filiaal de wijk vaak juist het grootste deel van de dag de rug toe, met grote zware rolluiken.

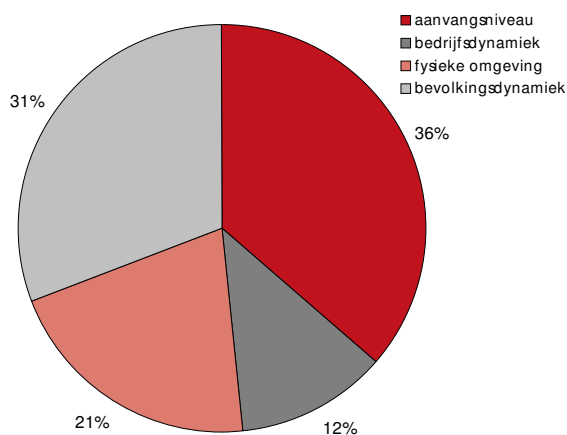
Dat kan leiden tot de beleidsconclusie dat het stimuleren van ondernemerschap onder (allochtone?) inwoners van de probleemwijken een gunstig effect heeft op de leefbaarheid in die wijken. De sociale controle die daarvan uit kan gaan bevordert de leefbaarheid, en als die ondernemer voorheen werkloos was, is er ook nog een indirect effect (via een lagere werkloosheid) op leefbaarheid te verwachten.

Tot slot hangt het aantal beëindigingen van bedrijven uit de sector consumentendiensten positief significant samen met de ontwikkeling van de mate van overlast en onveiligheid. Niet alleen gaat bij bedrijfsbeëindigingen de hierboven geroemde sociale controle verloren, bedrijfsbeëindigingen leiden vaak ook tot leegstand, en zodoende tot een plek die uitlokt om vernielingen aan te richten. Die laatste interpretatie wordt ondersteund door het feit dat het aantal bedrijfsbeëindigingen in de wijk samenhangt met extra verloedering, en niet met de andere categorieën overlast en onveiligheid (zie Tabel 2).

De – positieve en negatieve – rol van bedrijven in de wijk op de ontwikkeling van de leefbaarheid moet echter niet overdreven worden. In totaliteit draagt de bedrijfsdynamiek voor 12% bij aan de verklaring van de verschillen in de ontwikkeling van overlast & onveiligheid tussen Nederlandse wijken (zie Figuur 2). Daarbij zijn de negatieve effecten van

winkelcentra en cafés in de wijk en van bedrijfsbeëindigingen opgeteld bij de positieve effecten van oprichtingen in de sector consumentendiensten.

Figuur 2 Aandeel in de verklaring van afname overlast en onveiligheid (o.b.v. partial R^2)



Overigens doet het effect van oprichtingen en beëindigingen van winkels zich in de sample die zich beperkt tot pure woonwijken niet voor. In de sample met alleen de aandachtswijken keert het effect weer terug (zie Tabel 1). Ook opmerkelijk is het verdwijnen van de significante relatie tussen de bevolkingsdynamiek in een wijk en de ontwikkeling van de leefbaarheid in de sample van aandachtswijken. Hierboven werd al besproken dat een toename van het aantal Antillianen en Marokkanen en een afname van ouderen en gezinnen met kinderen in de wijk over het algemeen samengaat met een verslechtering van de leefbaarheid. In de aandachtswijken is dat niet het geval. Mogelijk is het beleid er in die wijken meer dan elders op gericht geweest om te voorkomen dat een 'negatieve' bevolkingsdynamiek onmiddellijk leidt tot meer problemen in de wijk.

5 Conclusie

Wat is het belang van bedrijvigheid voor leefbaarheid? Om die vraag te beantwoorden werd in dit onderzoek de bedrijfsdynamiek in de wijk in verband gebracht met de ontwikkeling van de overlast en onveiligheid in de wijk. De resultaten uit dat onderzoek zijn in Tabel 3 samengevat.

Tabel 3 Samenvatting van het effect van bedrijvigheid op leefbaarheid

	Verandering van de leefbaarheid (overlast en onveiligheid)			
	Totaal stedelijke woonwijken	Stedelijke woonwijken (excl. binnenstad)	Stedelijke woonwijk	Aandachtswijken
(Extra) bedrijven in de wijk				
Oprichtingen (excl. cons. diensten)	+++	+++	0	0
Beëindigingen (excl. cons. diensten)	0	0	0	0
Vestigers (excl. cons. diensten)	0	0	0	0
Vertrekkers (excl. cons. diensten)	0	0	0	0
(Extra) winkels in de wijk				
Oprichtingen (cons. diensten)	--	---	0	--
Beëindigingen (cons. diensten)	+	++	0	+++
Vestigers (cons. diensten)	0	0	0	0
Vertrekkers (cons. diensten)	0	0	0	0
Cafés	+	++		+
Winkelcentra	+++	+++	++	+++
Werkloosheid				
Toename werkloosheid	+++	+++	++	+++
	Wijken verliezen: overlast en onveiligheid neemt toe (alleen aangegeven bij significantie niveau > 5%).			
	Wijken winnen: overlast en onveiligheid neemt toe (alleen aangegeven bij significantie niveau < 5%).			

De algemene conclusie is dat van de drie mogelijke positieve effecten van bedrijven in de wijk er maar één is aan te tonen. Extra werk in de wijk heeft geen effect op de werkloosheid in die wijk zelf, en daardoor ook niet

op de leefbaarheid. Een lagere werkloosheid is wel gunstig voor de leefbaarheid, maar daarvoor is geen extra werk in de wijk nodig. De vermeende ontmoetingsplekfunctie van bedrijven in de wijk is eerder negatief dan positief, omdat winkelcentra en cafés als hangplek voor overlastveroorzakende jongeren fungeren.

Alleen van de sociale controle die uitgaat van kleine ondernemers en winkeliers in de wijk gaat naar verwachting een gunstig effect uit op de leefbaarheid in die wijk. Het stimuleren van het ondernemerschap onder de inwoners van een probleemwijk is waarschijnlijk dan ook het enige middel uit het omvangrijke pakket maatregelen uit de pijler wijk economie, dat maatschappelijk zinvol is.

Auteur

Gerard Marlet (e-mail: marlet@atlasvoorgemeenten.nl) is werkzaam bij Atlas voor Gemeenten, Utrecht School of Economics, Rijksuniversiteit Groningen.

Dit artikel is eerder verschenen als hoofdstuk 4 in: Bedrijvigheid en Leefbaarheid in stedelijke wijken (Planbureau voor de Leefomgeving, 2010).

Literatuur

- Aalders, R., A. Bakkeren, J. Kok, T. Twigt, 2008, De kracht van de wijk. Belang van wijk economie voor de leefbaarheid in Amsterdamse krachtwijken, Rabobank Amsterdam en omstreken, Economische Zaken Amsterdam, MKB Amsterdam.
- Blokland, T., 2009, Oog voor elkaar: veiligheidsbeleving en sociale controle in de grote stad. Amsterdam University Press.
- Bolt, G. en M.I. Torrance, 2005, Stedelijke herstructurering en sociale cohesie, Den Haag/Utrecht, DGW/Nethur.
- EZ, 2008, Wijk economie. Brief van Heemskerk en Vogelaar aan de kamer, kenmerk: OI/O/8071039, Ministerie van Economische Zaken, Den Haag.
- Flap, H. en B. Völker, 2005, Gemeenschap, informele controle en collectieve kwaden in de Buurt, in: B. Völker (ed.), Burgers in de buurt. Samenleven in school, wijk en vereniging, Amsterdam University Press, pp. 41-67.
- K. Leidelmeijer, G. Marlet, R. Schulenberg en C. van Woerkens, 2009, Leefbaarheid door de tijd. Beschrijving en analyse van de belangrijkste ontwikkelingen die volgen uit de Leefbaarometer, (Atlas/Rigo, Utrecht/Amsterdam.
- Marlet, G.A. Marlet en C.M. van Woerkens, 2007a, Op weg naar Early Warning. Omvang, oorzaak en ontwikkeling van problemen in de wijk, Atlas voor gemeenten, Utrecht.
- Marlet, G.A. en C.M. van Woerkens, 2007b, Regionale verschillen in kansen voor arbeidsmarktbeleid, in: Verschil maken. Drie jaar Wet werk en bijstand, Divosa-monitor 2007, Divosa, Utrecht.
- Marlet, G. A. Marlet en C.M. van Woerkens, 2008, Werk voor de wijk, in: Atlas voor gemeenten 2008, Atlas voor gemeenten, Utrecht.
- Marlet, G.A., J. Poort en C.M. van Woerkens, 2009, De baat op straat. Het effect van de investeringen van woningcorporaties op overlast, onveiligheid en verloedering in de buurt, Atlas voor gemeenten/SEO, Utrecht/Amsterdam.
- Meijeren, M. van, A. Ouweland en V. Schutjens, 2008, Werkende wijken, werkende bewoners, in: A. Ouweland, R. van Kempen, R. Kleinans en H. Vischer (eds.), Van wijken weten. Beleid en praktijk in de stedelijke vernieuwing, Delft University Press, pp. 128-139.
- Oort, F. van, R. Ponds, J. van Vliet, H. van Amsterdam, S. Declerck, J. Knobben, P. Pellenburg en J. Weltevreden, 2007, Verhuizingen van bedrijven en groei van werkgelegenheid, technische bijlage, Ruimtelijk Planbureau, Den Haag.
- Raspe, O. e.a., 2010, Bedrijvigheid en leefbaarheid in stedelijke woonwijken, PBL, Den Haag.
- Schutjens, V en W. Steenbeek, 2010, Buurtbinding van ondernemers. Over de lokale betrokkenheid en inzet voor leefbaarheid, in: Bedrijvigheid en leefbaarheid in stedelijke woonwijken, PBL, Den Haag.
- Steenbeek, W., B. Völker, H. Flap en F. van Oort, 2009, Local businesses as attractors or preventers of neighborhood disorder?, under review.
- Verbrugge, L.M., 1977, The structure of adult friendship choices, *Social Forces*, 56 (2): 576-97.